

BISERICA DIN CHIȚORANI, PRAHOVA – ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂRURI ÎNCĂ NEDESLUȘITE

Mircea Tănase

La mai puțin de 10 kilometri de Ploiești, pe partea stângă a drumului național care merge spre Buzău, unde începe lanțul deluros al Curburii, satul Chițorani, aparținând comunei Bucov, (fostă cândva reședința județului Săcuieni – sud Saac, locul pe unde la 1600 Mihai Viteazul își purta oștile spre victoria unirii cu Ardealul), își duce liniștit existența de așezare preurbană, preocupată preponderent de a asigura locuitorilor săi condiții de viață apropiate marelui oraș, fără prea mari neliniști că ar fi deținătoarea vreunei averi istorice tulburătoare. Puțini dintre locuitorii săi, crescuți în umbra turelor de sondă care se înalță la orizontul de nord al localității (pe unde trece nevăzută paralela de 45°) și a coșurilor rafinărilor Ploieștiului în partea de sud-vest, deținători în mare majoritate ai secretului cultivării viței de vie nobile (nu întâmplător aici funcționează de mulți ani *școala de viță de vie* – pepiniera – a Institutului de Cercetări Viticole de la Valea Călugărească), sunt preocupați și de trecutul istoric al localității.

Așezarea oamenilor pe aceste meleaguri este confirmată de un tezaur de monede romane republicane descoperit aici și care se află în Muzeul de Istorie al județului Prahova. Tot din patrimoniul istoric național fac parte și cele două biserici de pe raza localității. În partea de nord, între două dealuri acoperite cu livezi și viile Mitropoliei, își înalță turla spre cer o biserică mică, clădită la vremea ei din lemn și ajutată să treacă veacurile prin diferite renovări și consolidări, făcute cu mai mult sau mai puțin profesionalism, și care i-au știrbit din farmecul inițial, dar nu au putut să-i ascundă venerabila vârstă de peste șase veacuri. Conform unei inscripții din interior, biserica, purtând hramul "*Sfântul Nicolae*", a fost ctitorită în anul 1396, de "*cocoana Tinca Mărăcineanca*"¹ Tot aici își doarme somnul de veci Doamna Stanca a Domnului Constantin Nicolae Voeivod, moartă în anul 1736.² Datarea acestei biserici este pusă însă sub semnul întrebării, rămânând ca cercetările ulterioare să confirme ceea ce localnicii și preotul slujitor al lăcașului susțin ca fiind o certitudine.

Cea de-a doua biserică, aflată în centrul localității (în vatra satului), are hramul "Sfântul Stelian", iar pisania de la intrare, tălmăcită de preotul paroh Ioan Eduard Rădună, slujitorul de azi al bisericii, ne amintește că "*Această sfântă și dumnezeiască biserică în care se cinstește și se prăznuiește Sfântul Stelian s-au zidit din temelie de dumnealui paharnicul Constantin Cantacuzino împreună cu soția dumnealui Smaranda pentru iertarea păcatelor și veșnica pomenire slujitorilor și a tot nemul*

¹ Gheorghe Niculescu, *Valea Teleajemului*, Editura Sport –Turism, București, 1980, p. 34.

² Paulina Brătescu, Ion Moruzzi, C. Alezandrescu, Dicționar geografic al județului Prahova, Tirgovîște, 1897, p. 79-80.(vezi și George Ioan Lahovari, general C.I.Brătianu, Grigore Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României, Stabilimentul Grafic J.V.Socecu, București, 1899, p.xxx*)

dumnealor în zilele Preainălțatului Domnul Alexandru Ipsilante Vodă și al Preasfântului Mitropolit al Ungrovlahiei Dositei în anul 1797.” Aceiași informație o aflăm și din Marele Dicționar Geografic al României³, dar relatarea preotului Rădună, căruia dorim să-i mulțumim sincer pentru sprijinul acordat, ne aduce și alte informații care merită a fi consemnate. Astfel, există legenda că paharnicul Cahtacuzino și soția sa au ales pe acest sfânt ca patron al bisericii deoarece nu puteau să aibă copii, iar mai târziu, la Ploiești, pe locul unde astăzi este biserica Sfinții Împărați, același Constantin Cantacuzino a înălțat o altă biserică cu același hram, dorind astfel să mulțumească Sfântului Stelian, ocrotitorul copiilor. Neamul Cantacuzinilor nu mai are nevoie de prezentări, se poate spune doar că paharnicul Constantin era rudă primară cu mitropolitul Dositei (Dosoftei, n.n.), iar Smaranda, soția sa, era născută Bozianu, familie boierească de veche stirpe care a dăinuit la Chițorani până după cel de-al doilea război mondial.

Biserica Sfântul Stelian din Chițorani face parte din patrimoniul istoric național, fiind inclusă, împreună cu turnul clopotniței, pe lista monumentelor istorice (nr. 464-întregul ansamblu, 465-biserica, 466-turnul clopotniței, codul în cadrul listei LMI-2004PH-II-a-A-16414).

Avansând ipoteza că ar fi fost probabil construită în special pentru uzul ctitorilor și abia mai târziu a deservit comunitatea, când s-a încheiat așezarea propriu-zisă a Chițoranilor, formată preponderant din lucrătorii care deserveau conacele și moșiile boierești răsfirate prin livezile și viile de pe dealuri, preotul Rădună, dovedind și frumoase cunoștințe de arhitectură, descrie deosebit de plastic biserica „*Gustul Cantacuzinilor nu se dezmente. Localul înfățișează un frumos stil brâncovenesc târziu-formă de navă, cu tindă și clopotniță pe pronaos. Exteriorul este împărțit în două registre distincte, cel superior prezentând o serie de nișe circulare care cândva au fost pictate, ca și – în registrul inferior – ancadramentul de piatră al ferestrelor. Accesul în clopotniță se face pe o scară în formă de melc, pe peretele de miazănoapte al pronausului. Tâmpla este de zid. Pictura originală – câtă a mai rămas – pare să emuleze pe cea a școlii lui Pârvu Mutu, cu unele accente naturaliste. Este, oricum, opera unui zugrav de talent, cum știau Cantacuzinii să găsească. Cele două veacuri care au trecut peste locaș au lăsat urme puternice. Nu știm ce stricăciuni au provocat cele două cutremure devastatoare de la începutul secolului XIX, nici alte evenimente ale aceluși veac. Cu siguranță, unele intervenții și modificări au existat. La începutul secolului XX, după ce biserica a devenit parohie (până atunci avusese statutul de filie a celei din Valea Călugărească), putem urmări în acte cum a primit clopotniță nouă, la intrarea în curte, ce urmări a avut cutremurul devastator din 1940, care a dărâmat-o aproape complet, lucrările întreprinse, precum și ce s-a întâmplat la cutremurele din 1977 și 1986. la ora actuală, biserica necesită urgente consolidări, precum și repictare.*”⁴

³ George Ioan Lahovari, general C.I.Brătianu, Grigore Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol.II, Stabilimentul Grafic J.V.Socecu, București, 1899, p. 393.

⁴ Preot Ion Eduard Rădună, *Din Istoricul biserici Sfântul Stelian din Chițorani*(studiu în curs de apariție).

Veacurile de istorie au lăsat urme nu numai pe zidurile bisericii, ci și în jurul ei. O parte dintre ele nu sunt deocamdată deslușite, deși indiciile pe care le deținem ne fac să credem că biserica este deținătoarea unei zestre istorice deosebite. Astfel, în partea stângă a acesteia, la câțiva metri de zidul exterior, o piatră funerară foarte frumos încrustată ne indică faptul că acolo își doarme somnul de veci Maria Constantinide Prezan (2 septembrie 1858/30 iunie 1937). Bănuiala că ar fi sora mareșalului Constantin Prezan nu se confirmă deocamdată, în dosarul personal al acestuia, aflat la Arhivele Militare de la Pitești, nu se face nici o mențiune despre faptul că ar fi avut o soră Maria. De asemenea, documentele cercetate până acum nu aduc confirmarea că această Maria, presupusă soră a lui Prezan, ar fi fost căsătorită, așa cum s-a afirmat, cu generalul Grigore Crăiniceanu. Dosarul personal al acestuia, aflat la aceiași instituție arhivistică, notează faptul că generalul Crăiniceanu s-a căsătorit la 1874 cu Maria Brezeanu, iar la 1886 cu E. Baruzzi. Rămâne să lărgim aria cercetărilor și, cel mai probabil, după studierea registrelor bisericii, aflate în arhivele specializate ale Bisericii Ortodoxe Române, să putem da o explicație faptului că în curtea bisericii din Chițorani, Prahova, se află un mormânt care aparține unei rude a ilustrului militar român, de numele căruia este legată indubitabil victoria oștirii române în Războiul de Reîntregire și Marea Unire care i-a urmat.

Un alt mister gravitează în jurul a două cruci metalice, situate una lângă alta, în partea dreaptă a bisericii, printre celelalte cruci din piatră sau lemn ale unor localnici care s-au ridicat la demnitatea de a fi îngropați în chiar curtea bisericii. Acoperite cu vopsea de culoare kaki, probabil de proveniență militară, crucile, confecționate din țevă metalică și elemente decorative rombice și rotunde, au aplicate în centru câte un disc înconjurat de raze solare, pe care sunt inscripționate inițialele : S.G.S.- 1944 și S.N.G. – 1944.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Ploieștiul a fost ținta unor puternice bombardamente anglo-americane, având ca miză petrolul prahovean, devenit indispensabil mașinii de război germane. Generalul Eisenhower, comandant suprem al armatei americane pe frontul din Europa, amintește în memoriile sale: „În primăvara anului 1943 s-a elaborat la Washington proiectul unui raid extraordinar împotriva regiunii petrolifere Ploiești, cea mai importantă sursă de țiței de care dispunea Axa. Întocmit pe baze științifice, [...] planul prevedea un singur atac prin surprindere, executat în zbor razant, echipajul fiecărui avion având instrucțiuni să atace o anumită instalație din cadrul vastului complex. Autorii proiectului studiaseră cele mai mărunte probabilități matematice, stabilind apoi efectivele la dublul numărului de bombardiere socotit necesar. După calculele lor, raidul putea să atingă aproape culmile perfecțiunii în privința rezultatelor destructive. „⁵

Deși bătălia aeriană a Ploieștiului a fost considerată drept una din cele mai mari epopei ale celui de-al doilea război mondial, în confruntarea cu aviația de vânătoare română și germană, precum și datorită reacției artileriei antiaeriene din România, americanii au pierdut 233 bombardiere și 38 avioane de vânătoare, iar englezii 36 avioane. Pierderile umane s-au cifrat la peste 2.200 oameni (morți, răniți

⁵ D.D. Eisenhower, *Cruciadă în Europa*, Editura Politică, București, 1975, p. 232.

și dispăruți).⁶ Perfecțiunea scontată în ceea ce privește efectul distructiv a fost departe de a fi atinsă, iar posibilitățile de refacere rapidă a capacităților de producție ale rafinăriilor a dat multă bătaie de cap americanilor, văzându-se nevoiți să reia de mai multe ori atacurile aeriene asupra Ploieștiului, ultimele având loc în august 1944.

Preocuparea unor cercetători de a clarifica situația ostașilor străini morți în România în timpul celui de-al doilea război mondial s-a soldat cu rezultate remarcabile, dar problema este departe de a fi rezolvată în totalitate. Realizarea unei liste complete a piloților americani și britanici morți sau dispăruți în România a fost încercată de un grup de cercetători ploieșteni și a fost publicată în lucrarea "*Războiul petrolului la Ploiești*,"⁷ însă autorii recunosc dificultatea întocmirii ei, chiar dacă de mai mulți ani la Ploiești se desfășoară un simpozion științific care gravitează în jurul luptei pentru petrolul prahovean în timpul celui de-al doilea război mondial și a comemorării celor căzuți în această confruntare. Am luat ca o invitație constatarea autorilor că accesul la fondurile arhivistice în momentul elaborării lucrării a fost limitat, problematica rămânând deschisă pentru noi cercetări.⁸

Citiseam cu câțiva ani înainte în Revista de Istorie Militară, editată de Ministerul Apărării Naționale, replica a doi români din Miami Beach, S.U.A., adresată unui anume domn Tom Valentine, de la "*Radio Free America*", cu privire la o afirmație a colonelului L. Fletcher Prouty, făcută într-o emisiune din 9 martie 1994 la amintitul post de radio. Fost pilot-șef la Comandamentul Transporturilor Aeriene din Cairo, în septembrie 1944, ofițerul american a spus că a participat la evacuarea piloților americani care căzuseră prizonieri în România, arătând că aceștia nu s-au bucurat de un tratament corespunzător. Indignați de afirmația americanului, Traian Golea și Valentin N. Stanton au dat replică dură acestuia, menționând tratamentul mai mult decât prietenos de care s-au bucurat piloții aliați prizonieri în România, iar cei care au căzut în luptă au fost, identificați, pe cât posibil, și înmormântați "*cu cinste, deși erau dușmani, alături de soldații români căzuți sau în cimitire sătești, după cum urmează: 172 în cimitirul eroilor din Ploiești, 17 în cimitirul eroilor din Câmpina, 1 în cimitirul din Nedelea, 2 în cimitirul din Chițorani.*"⁹

Încercând o primă punere de accord a celor două informații, am constatat că în lista publicată de cercetătorii ploieșteni cei doi piloți americani lipsesc. Am apelat la studiul documentelor din arhive și, prin amabilitatea domnului Alin Spânu, căruia îi mulțumesc în mod special, am intrat în posesia unui document care confirmă faptul că în cimitirul de la Chițorani, Prahova, se află doi aviatori americani, neidentificați însă.

Documentul mai cuprinde și o schiță sumară a amplasamentului celor două morminte.¹⁰

⁶ Alesandru Dușu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în cel de-al doilea război mondial, 1941-1945*, Editura Enciclopedică, București, xxx, p. 58.

⁷ Eugen Stănescu, Gavriil Preda, Iulia Stănescu, *Războiul petrolului la Ploiești*, Editura Printeuro, Ploiești, 2003, p. 205-206.

⁸ *Ibidem*, p. 206

⁹ Traian Golea, Valentin V. Stanton, *Mister Prouty: confuzie, minciună sau rea credință?*, în Revista de Istorie Militară nr.3(25)/ 1994, p. 29-32.

¹⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond XXX, Dosar XXX, fila XXX.

Confirmarea definitivă a existenței celor doi aviatori americani a venit până la urmă din existența celor două cruci din curtea bisericii din Chișorani. Cu siguranță confecționate ulterior înhumării celor doi aviatori, rămâne de stabilit dacă aceștia au murit în 1943 sau 1944, la fel cum de maximă importanță este identificarea lor, după inițialele înscrise pe cruci (dacă acestea au fost corect scrise). Îngrijite la fel ca toate celelalte, mormintele celor doi americani se bucură de atenția localnicilor, care la fiecare mare sărbătoare creștină le aprind lumânări și, în bună tradiție ortodoxă, se roagă pentru iertarea păcatelor lor.

Cât despre lista aviatorilor americani morți pe teritoriul României în timpul celui de-al doilea război mondial, ea rămâne în continuare deschisă și, cu siguranță, cercetările ulterioare vor aduce noi clarificări. Vom putea astfel lămuri și faptul că în respectiva listă este înscris doar un singur aviator american înhumat în comuna Plopu, iar în documentul de arhivă sunt menționați doi aviatori americani: Howard L. Dickson, din Dayton, Ohio, și Joe E. Boswell, din Texas, conform tăblițelor de identificare găsite asupra celor două cadavre.¹¹ În comuna Plopu, localitate care se învecinează la sud cu satul Chișorani, a căzut, peste școala primară, la 1 august 1943, un bombardier american lovit de apărarea antiaeriană a Ploieștiului.

Revenind la Biserica din Chișorani, ea își poartă mai departe legendele și misterele, dar avem speranța că nu va fi departe ziua când, deslușindu-i-se aceste taine, îi vor spori atracția și va intra în atenția forurilor competente în cadrul programelor de restaurare a monumentelor istorice. De asemenea, nu lipsită de importanță este și atenția și sprijinul material de care ar trebui să se bucure din partea locuitorilor așezării, mai ales a celor cu posibilități financiare sporite, pentru a face din acest locaș de cult un punct de atracție pe harta turistică a județului și a țării, spre faima acestor locuri încărcate de istorie.

¹¹ A.N.I.C., fond XXX., Dosar XXX, filele XXX.

THE CHIȚORANI CHURCH, PRAHOVA BETWEEN LEGEND AND UNKNOWN TRUTHS

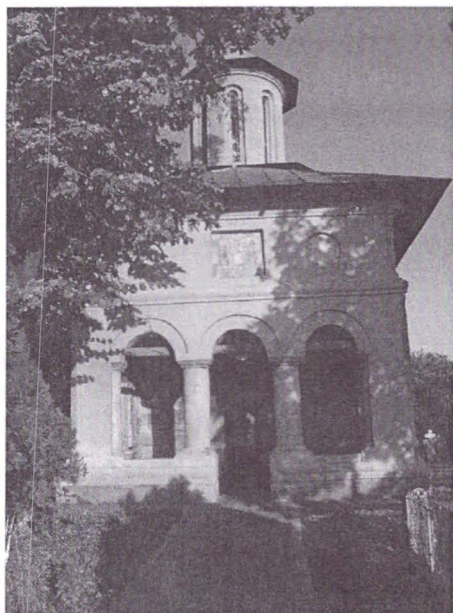
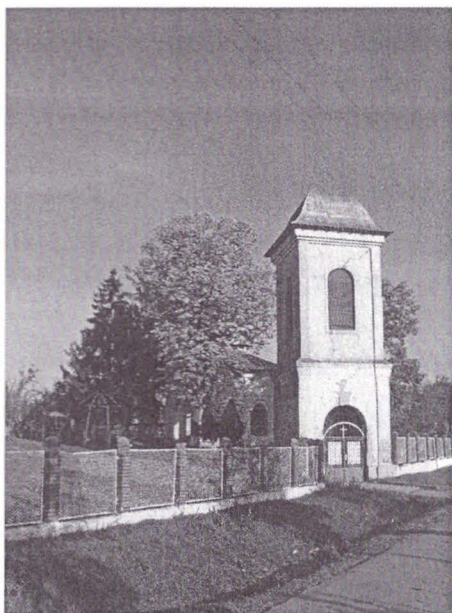
SUMMARY

Church with the titular saint "Saint Stelian" from Chițorani, Bucav Commune takes part in the national historic heritage being included, together with the bell tower on the list of the historic monuments. This church built especially for the use of the people from Chițorani (Constantin Cantacuzino cupbearer), but later he served to the community when it was coagulated the properly emplacement of the people from Chițorani. From the historic heritage it is also taking part the second church. In the north part, the wood church with the titular saint „Saint Nicolas”.

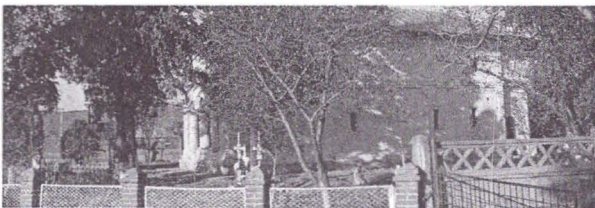
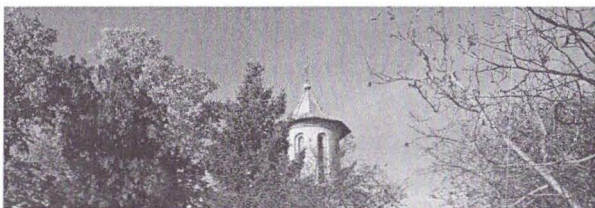
Regarding the church „Saint Stelian” centuries of history had left behind not only on the walls of the church, (the devastating earthquake of 1940- which demolished it almost completely, but also those from 1977 and 1986, today the church needs consolidation and also need to be repainted), but also in its area. A part of them aren't distinct, although the clues of which we detain re making us to think that it is the owner of a specific historic dower. In this way in the left part of the church - exists a funerary stone, which indicates the fact that in that part it sleeps her sleep Maria Constantini of Prezan. In the right part of the church are two metal crosses situated near each other. These belong to the American aviators, unidentified yet.

The Church of Chițorani, continuous to keep further its legends and mysteries, having the hope that it will not be far the day, when together with the elucidation of this mysteries it will increase its attraction.

ANEXE

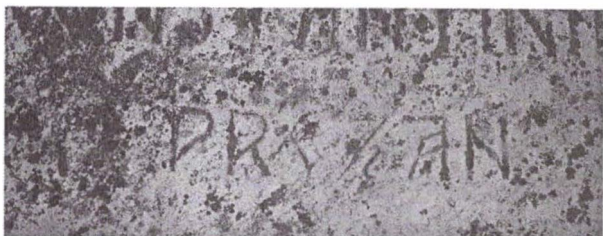
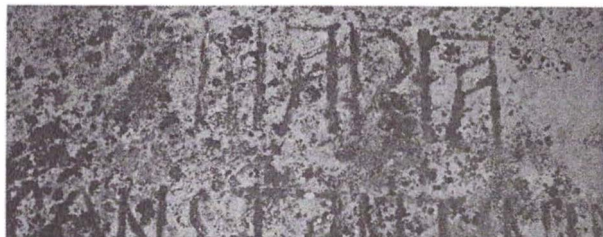

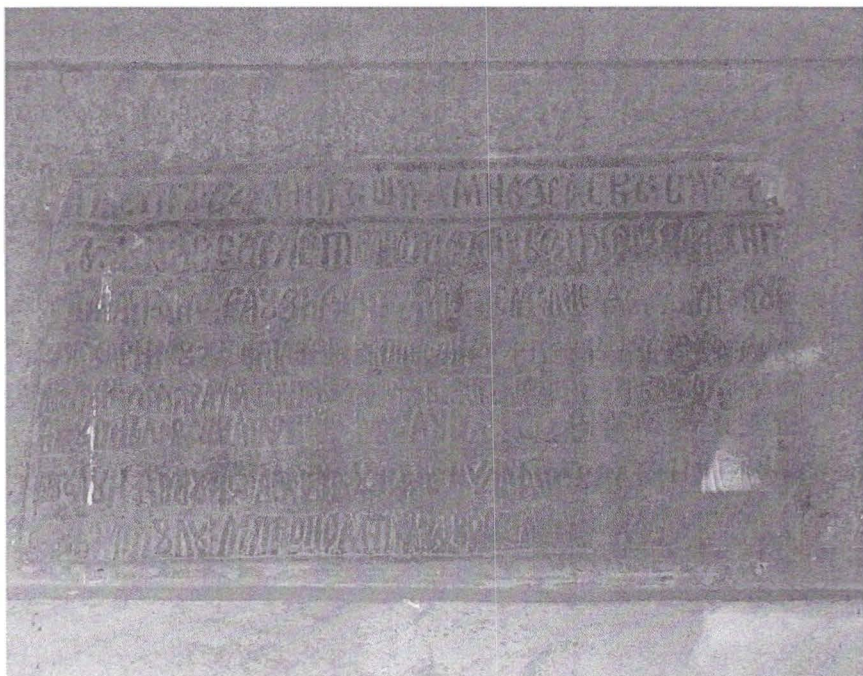
Biserica Chițorani - aspecte

Mormânt – Maria Prezan

Pisania Bisericii Chițorani și aspecte din cimitir

